

Socialdepartementet

Remiss - Betänkandet Ansvaret för hälso- och sjukvården SOU 2025:62

Sammanfattning

Region Jönköpings län har getts möjlighet att yttra sig över betänkandet *Ansvaret för hälso- och sjukvården SOU 2025:62*.

Region Jönköpings län betonar att den svenska hälso- och sjukvården behöver utvecklas och stärkas för att möta framtidens utmaningar. Vår utgångspunkt är att ett förändrat huvudmannaskap, där staten tar över huvudmannaskapet från regionerna, inte är lösningen på utmaningarna inom svensk sjukvård. Istället behövs tydligare statlig samordning och ansvarstagande inom de områden där det gör störst skillnad, samtidigt som regionernas roll och ansvar värnas.

Region Jönköpings län delar kommitténs problembild om bristande geografisk jämlikhet och tillgänglighet i vården. För att vården ska vara jämlik och tillgänglig i hela landet krävs långsiktiga, indexuppräknade och generella statsbidrag, med fokus på att resurserna används effektivt och följs upp.

Region Jönköpings län delar utredningens förslag om att vården ska utvecklas genom stegvisa förbättringar i nära samverkan mellan stat, regioner och kommuner. Patientens behov och inflytande ska alltid vara utgångspunkten. Patienten ska vara i centrum för utvecklingen och vård ska ges nära patienten. Det är nödvändigt att stärka primärvården och hemsjukvården, skapa bättre kontinuitet genom exempelvis fast läkarkontakt samt värna om arbetsmiljö och kompetensförsörjning för vårdens personal.

Region Jönköpings län understryker att svensk hälso- och sjukvård håller hög medicinsk kvalitet men står inför strukturella utmaningar. Dessa möts bäst genom ökad samordning, stärkt statlig styrning inom utpekade områden, långsiktig finansiering och ett fokus på att förmänskliga vården. Svensk sjukvård ska vara tillgänglig, trygg och av hög kvalitet för alla.

Region Jönköpings län är positivt till flera av förslagen med utökat statligt ansvar. Exempelvis välkomnar Region Jönköpings län förslaget om ett utökat statligt

ansvarstagande genom att utveckla de nationella vaccinationsprogrammen. Region Jönköpings län anser också att skillnaden i tillgång till screening i landet gör att det finns skäl för staten att ta ett utökat ansvar.

Däremot behövs det fördjupade utredningar och analyser för flera av förslagen exempelvis inom läkemedel och rättspsykiatrisk vård.

Synpunkter på förslaget

Region Jönköpings län välkomnar genomlysningen av om staten kan ta ett utökat ansvar för de områden som beskrivs i utredningen; kompetensförsörjning, läkemedel, vaccinationer, screening, rättspsykiatrisk vård och luftburen ambulanssjukvård och luftburna sjuktransporter.

Nedan beskrivs Region Jönköpings läns synpunkter på förslagen.

Kapitel 3.4.2 Kompetensförsörjning

Förslag: Staten bör ta ett utökat ansvar för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning. Regeringen bör se över de närmare formerna för detta.

Region Jönköpings län är positiv till statligt stöd i kompetensförsörjningsfrågan, men det är viktigt att det blir ett stöd och inte en stark statlig styrning med låg förankring i verksamheten. Det är även positivt med en nationell bild av behovet och säkerställa att det finns rätt antal utbildningsplatser i respektive kategori/specialistutbildning, och med geografisk fördelning för att säkra tillgänglighet till kompetens i hela landet. Särskilt viktigt är den nationella bilden och det tydliga uppdraget till lärosätena när det gäller utbildningar till mindre yrkesgrupper. Positivt också med nationella stödinsatser när det gäller tex uppmärksamma bristyrken.

Kommittén ser att utökad förskrivningsrätt för vissa yrkesgrupper och task-shifting mellan yrkesgrupper kan vara möjliga vägar framöver för att möta kompetensförsörjningsutmaningarna men också för att bidra till en förbättrad arbetsmiljö. Region Jönköpings län ser att det finns en risk med att titta på ökad förskrivningsrätt alltför isolerat, viktigt att tänka på helheten som yrkesgruppen förväntas kunna förstå och bedöma.

Kapitel 3.4.3 Läkemedel

Förslag: En utredning bör tillsättas för att se över hur statens ansvar för läkemedel och särskilt finansieringen och styrningen kan utökas och stärkas. Regeringen bör även på kort sikt vidta åtgärder för att säkerställa en jämlik tillgång till vissa särskilda läkemedelsbehandlingar.

Region Jönköpings län välkomnar en genomlysning av området. Mycket arbete genomförs redan via samverkansmodellen för att uppnå en kostnadseffektiv och jämlik användning av läkemedel. Viktiga frågor är en hållbar finansiering, säker tillgång och beredskap.

Region Jönköpings län ser dock att komplexiteten i systemet inte beskrivs. Det finns utveckling som ligger utanför regionernas möjlighet till kontroll. Region Jönköpings län vill därför lyfta att vi har en fri förskrivningsrätt, och det gäller även privata aktörer utan vårdavtal. Regionerna har betalningsansvar, men med begränsad möjlighet att påverka användningen. Det utgör en särskild utmaning vid begränsad förmån utan effektiva möjligheter att vidta åtgärder vid subventionsglidning. Region Jönköpings län ser också att det finns ökade utmaningar med oegentlig förskrivning och att systemet med arbetsplatskoder inte fungerar optimalt utan bör ses över. Kontrollen av användningen samt möjligheten att dra in arbetsplatskoder har brister.

Kapitel 3.4.4 Vaccinationer

Förslag: Staten bör ta ett utökat ansvar för vaccinationer genom de nationella vaccinationsprogrammen.

Region Jönköpings län delar utredningens uppfattning om att tillgången till vaccinationer inte bör vara avhängig var i landet man bor. Ett mer jämlikt vaccinationserbjudande skulle underlättas av om fler vaccin inkluderades i nationella vaccinationsprogram. Det blir då tydligt för alla regioner vilka vaccin som ska erbjudas utan avgift till invånarna. Den statliga vaccinationsprogramsutredningen (SOU 2024:2) föreslog i sitt betänkande ett utökat regionalt ansvar, genom att definiera att ett nationellt vaccinationsprogram måste ha påverkan på smittspridningen och även ge ett indirekt skydd till ovaccinerade. Det skulle innebära att vaccin mot sjukdomar som inte sprids mellan människor (t ex TBE eller bältros) eller vaccin som bara ges till riskgrupper (t ex influensa eller covid-19) aldrig skulle kunna omfattas av nationella vaccinationsprogram, oavsett hur stor sjukdomsburden är. Region Jönköpings län välkomnar därför det aktuella förslaget från Vårdansvarskommittén som istället förordar ett utökat statligt ansvarstagande på vaccinationsområdet.

Det påpekas i förslaget att vaccinationer behöver hanteras och ses över i en särskild ordning jämfört med övriga läkemedel. Region Jönköpings län instämmer i viss mån i det, men vill samtidigt framhålla att vaccinationer är en viktig del av hälsoarbetet under hela livet för våra invånare och att vaccinationer därför bör erbjudas integrerat med övrig hälso- och sjukvård.

Region Jönköpings län instämmer i att tillgången till vaccinationer behöver bli mer jämlik även inom regionerna. Även om vaccinationer i grunden bör erbjudas på likvärdiga villkor till alla, krävs ofta olika typer av insatser i olika områden eller grupper för att uppnå önskad vaccinationstäckning. För att kunna sätta in effektiva riktade insatser till grupper med lägre vaccinationstäckning krävs en god lokal kännedom om vilka hinder som behöver övervinnas i en speciell grupp, vilket även det talar för att regionerna fortsatt ska vara ansvariga för utförandet. Ytterligare en förutsättning är att det går att följa vaccinationstäckningen inom olika grupper och områden. Det nationella vaccinationsregister som finns idag

fyller inte alls den funktionen, då det endast omfattar vaccin givna inom nationella vaccinationsprogram och det endast är Folkhälsomyndigheten som har tillgång till registerdata. Såväl vården som smittskydden har istället länge efterfrågat ett nationellt register som omfattar alla vaccin som givits i Sverige och där data är åtkomliga för individen själv, för smittskydden och för hälso- och sjukvården.

Region Jönköpings län välkomnar därför förslaget om ett utökat statligt ansvarstagande genom att utveckla de nationella vaccinationsprogrammen. Det skulle även vara mycket önskvärt att staten tillhandahöll ett heltäckande nationellt vaccinationsregister. Utförandet av vaccinationerna bör vara en integrerad del av den regionala hälso- och sjukvården.

3.4.5 Screening

Förslag: Staten bör ta ett utökat ansvar för screening. Ett utökat statligt ansvar är dock förenat med flera utmaningar, varför en utredning bör tillsättas med uppdrag att närmare utreda formerna för detta.

Region Jönköpings län anser att skillnaden i tillgång till screening i landet gör att det finns skäl för staten att ta ett utökat ansvar inom screeningområdet. Detta behöver utredas närmare med fokus på hur staten genom ett utökat ansvar, och i samarbete med regionerna, kan verka för väl utformade screeningprogram som implementeras på ett likvärdigt sätt över hela landet. Region Jönköpings län ser att ett utökat statligt ansvar primärt bör handla om kontroll och tillsynsansvar utifrån socialstyrelsens roll och med utgångspunkt från de rekommenderade screeningprogram som socialstyrelsen sedan tidigare rekommenderat.

3.4.6 Rättsspsykiatrisk vård

Förslag: Statens ansvar för den rättsspsykiatriska vården bör stärkas. Som ett första steg bör staten ta finansieringsansvaret för den rättsspsykiatriska vården genom att lämna ersättning till regionerna för de patienter som vårdas i den rättsspsykiatriska vården. Regeringen bör även tillsätta en utredning med uppgift att lämna förslag på hur statens systemansvar och befogenheter samt styrning av rättsspsykiatrisk vård framöver kan utvecklas i syfte att stärka vårdens kvalitet och innehåll.

Region Jönköpings län ställer sig positivt till att staten tar ett utökat finansieringsansvar för den rättsspsykiatriska vården då en patient överlämnas till rättsspsykiatrisk vård efter beslut av allmän domstol och att vården inte är tidsbestämd. Regionerna bör fortsatt tillhandahålla ansvaret för den rättsspsykiatriska vården när det gäller innehåll och kvalitet i vården.

Region Jönköpings län är positivt till att en utredning tillsätts för att ytterligare förtydliga hur statens systemansvar och befogenheter samt styrning av rättsspsykiatrisk vård skulle kunna utvecklas i syfte att stärka vårdens kvalitet och innehåll. Utredningen bör vara klar innan det är möjligt att ta ställning till ett eventuellt statligt övertagande. Samverkan med övrig specialpsykiatrisk vård

och hemkommun är centralt. Riktlinjer för ökad kvalitet och att vården ska bli mer jämlik bör utgå från den nationella kunskapsstyrningen och dess struktur likt övrig vård.

3.4.7 Luftburen ambulanssjukvård och luftburna sjuktransporter

Socialstyrelsen och E-hälsomyndigheten har lagt fram förslag om det nationella och statliga ansvaret för frågorna i händelse av kris, höjd beredskap och krig. Kommittén bedömer att det är angeläget att regeringen bereder dessa förslag vidare och då även inkluderar den nationella samordningen och styrningen samt tillgången i fredstida lägen

Region Jönköpings län delar kommitténs bedömning att statens ansvar bör öka för att säkerställa jämlik tillgång. Innan beslut fattas i frågan behövs en noggrann analys göras gällande den ekonomiska effekten för varje enskild region i syfte att säkra att kostnadsfördelningen följer nyttjandegrad. Kommunalförbundet Svenskt Ambulansflyg (KSA) är ur Region Jönköpings läns perspektiv välfungerande, och ett liknande upplägg för helikoptertransporter förordas.

Statens styrning av hälso- och sjukvården

Förslag: Kommittén anser att regionerna måste ges långsiktiga planeringsförutsättningar och regionernas mottagarkapacitet för den statliga styrningen måste beaktas vid styrningens utformning.

Region Jönköpings län är positivt till och stödjer förslaget att riktade statsbidrag endast bör användas i undantagsfall, samt att antalet styrformer begränsas.

Tommie Ekered
Regionstyrelsens 1:a vice ordförande